

Muziekonderwijs op de basisschool?!

Van Eijk, 2014

Carola Merkens

Opleiding Leraar Basisonderwijs
Christelijke Hogeschool Ede
Studentnummer: 150073
Afstudeerbegeleider: Jan Kaldeway
Juni 2019
Aantal woorden: 7398

Samenvatting

Muziek raakt je: het doet je verwonderen, verbazen, emotioneren, herinneren, het verbind je met anderen. Het is wetenschappelijk bewezen dat muziek een positieve invloed heeft op de intelligentie en de sociale vaardigheden van kinderen en het gezamenlijk musiceren versterkt het groepsgevoel. Zo zijn er nog veel meer redenen te noemen om muziekonderwijs aan te bieden aan kinderen. Hierbij is het belangrijk om muziekonderwijs structureel aan te bieden en in samenhang met andere vakken.

GBS De Plantage werkt momenteel met het IPC-curriculum. Daar zit voor een klein deel muziek in. Dit deel muziek is wel erg minimaal en daarom is er behoefte aan meer muziek, vormgegeven door een muziekmethode. De onderzoeksvraag luidt: *Op welke manier kan muziekonderwijs, passend bij het IPC en bij de behoeften van de leerkrachten en directeur, het beste worden vormgegeven op GBS De Plantage?* Er is onderzocht waar de leerkrachten en de directeur behoefte aan hebben als het gaat om een muziekmethode en het muziekonderwijs. Bij de leerkrachten is dit gemeten aan de hand van een enquête en bij de directeur is er een interview afgenomen. Daarnaast is er onderzocht wat de literatuur zegt over muziekonderwijs.

Er is gezocht naar een muziekmethode die aansluit bij het IPC. Er is echter geen muziekmethode die naadloos aansluit bij het IPC. Het IPC werkt met thema's, daarom is er vervolgens gezocht naar een muziekmethode die thematisch vormgegeven wordt. Vanuit de literatuurstudie en het praktijkonderzoek zijn de methoden 'EigenwijsDigitaal', '123Zing', 'Muziek en Meer' en 'ZangExpress' het best naar voren gekomen. Deze methoden sluiten het best aan bij de behoeften van De Plantage. Vervolgens zijn er voor- en nadelen van deze vier methoden in een tabel gezet. De methode '123Zing' liet de meeste voordelen zien. Op basis van de resultaten is het mogelijk dat De Plantage een proeflicentie van '123Zing' aan zal vragen. Deze methode lijkt het best aan te sluiten bij de behoeften van de leerkrachten en directeur. Het is ook mogelijk om meerdere methoden uit te proberen, om die in de praktijk met elkaar te kunnen vergelijken.

Inhoudsopgave

Voorwoord	1
Inhoudsopgave	2
1. Inleiding	3
2. Muziekonderwijs op de basisschool	5
2.1 Het belang van muziekonderwijs	5
2.2 Kerndoelen	6
2.3 IPC en muziekonderwijs	6
2.4 Muziekmethode	8
3. Methode	10
3.1 Draagvlak bij de leerkrachten	10
3.2 Enquête	10
3.3 Interview	11
3.4 Participanten	11
3.5 Validiteit en betrouwbaarheid	11
4. Resultaten	12
4.1 Doelgroep, leerlijn en kerndoelen	12
4.2 Inhoud	13
4.3 Aantal en duur van de lessen	14
4.4 Muziekgenres	14
4.5 Competenties leerkrachten	14
4.6 Benodigdheden	15
4.7 Aanschaf en kosten	15
5. Conclusie, discussie en aanbevelingen	16
5.1 Conclusie	16
5.2 Beantwoording van de probleemstelling	18
5.3 Discussie	19
5.4 Aanbevelingen	19
Literatuur	20
Bijlage 1 Enquête leerkrachten	21
Bijlage 2 Samenvatting interview directeur	23
Bijlage 3 LKCA Matrix	25

1. Inleiding

Op de gereformeerde basisschool 'De Plantage' in Veenendaal wordt veel aandacht geschonken aan de talenten van kinderen. Dit talentgerichte onderwijs wordt onder andere vormgegeven door het instrument 'Talentenarchipel'. Talentenarchipel verdeelt talenten in negen eilanden: taaleiland, denkeiland, muziekeiland, sameneiland, wereldeiland, beeldeiland, fijneiland, beweegeiland en ondernemerseiland. Daarnaast is er ruimte voor creatieve vakken door middel van thematisch onderwijs. De onderbouw werkt volledig rond thema's. In de bovenbouw zijn alle zaakvakken – aardrijkskunde, geschiedenis, natuur, techniek – en expressievakken als drama, muziek en beeldende vorming ondergebracht in thema's. De Plantage werkt hiervoor vanaf groep 3 met het International Primary Curriculum (IPC). IPC is een systeem waarmee de leerlingen vaardigheden opdoen en kennis verwerven binnen de kaders van vastgestelde thema's.

Op dit moment wordt er niet structureel of met een doorlopende leerlijn muziekonderwijs gegeven op De Plantage. Er wordt geen gebruik gemaakt van een muziekmethode. Het team van De Plantage geeft aan dat zij meer aandacht willen besteden aan muziekonderwijs en hier een doorlopende lijn in willen hebben. Daarnaast wil de Rijksoverheid dat elke basisschool in 2020 structureel muziekonderwijs geeft. Structureel muziekonderwijs wordt omschreven als 'een betekenisvol aantal uren per maand muziekonderwijs dat wordt gegeven door gekwalificeerde leerkrachten, vanuit een doorlopende leerlijn' (Kraan, 2017). De leerlijn heeft als doel om niet alleen kennismaking met muziek en muziekbeoefening te bieden, maar een muzikale ontwikkeling te stimuleren. Dit onderzoek zal ingaan op het muziekonderwijs dat momenteel wordt aangeboden en mogelijke opties om muziekonderwijs op een andere manier vorm te geven op De Plantage.

Dit onderzoek is ontstaan vanuit mijn passie en interesse voor muziek. Ik heb de minor vakspecialist muziek gevolgd en daarbij 35 muzieklessen op De Plantage gegeven, verdeeld over alle groepen. De leerlingen en leerkrachten reageerden enthousiast op de muzieklessen. Vanuit mijn interesse en de interesse van de leerkrachten en de directeur is de keuze gemaakt om onderzoek te doen naar muziekonderwijs op De Plantage.

Iedere school heeft te maken met muziekonderwijs en iedere school besteedt daar op een andere manier aandacht aan. In dit onderzoek zal worden ingegaan op het nut van muziekonderwijs op de basisschool en daarnaast op hoe De Plantage muziekonderwijs het best kan vormgeven. Hierbij zal er gezocht worden naar een muziekmethode die werkt met thema's, zodat het muziekonderwijs aansluit bij het IPC. Andere scholen die ook zoekende zijn in de vormgeving van muziekonderwijs in relatie tot het IPC kunnen hier baat bij hebben.

De probleemstelling van dit onderzoek luidt:

Op welke manier kan muziekonderwijs, passend bij het IPC en bij de behoeften van de leerkrachten en directeur, het beste worden vormgegeven op GBS De Plantage?

Om de probleemstelling te beantwoorden zijn er een zestal deelvragen opgesteld:

- Deelvraag 1: Wat is het belang van muziekonderwijs?
- Deelvraag 2: Welke kerndoelen zijn er voor muziekonderwijs?
- Deelvraag 3: Hoe ziet het muziekonderwijs er binnen het IPC uit?
- Deelvraag 4: Waarom een muziekmethode en aan welke criteria moet een methode voldoen?
- Deelvraag 5: Waar hebben de leerkrachten van GBS De Plantage behoefte aan wat betreft muziekonderwijs?
- Deelvraag 6: Wat is de visie van de directeur op muziekonderwijs?

De deelvragen 1, 2, 3 en 4 zullen door middel van literatuuronderzoek beantwoord worden. De deelvragen 5 en 6 zullen vanuit praktijkonderzoek door middel van een enquête voor de leerkrachten en een interview met de directeur beantwoord worden.

Voor dit onderzoek wordt de visie van de school op muziekonderwijs bestudeerd. Hierbij wordt er gekeken naar de visie van de directeur en van de leerkrachten. De directeur gaf aan het interessant te vinden als er een muziekmethode getest zou worden in de praktijk. Ik heb dit overwogen, maar toch gekozen voor een onderzoek naar de visie van de leerkrachten en directeur. De visie is op dit moment nog onduidelijk en het is van belang dat er een muziekmethode komt die aansluit bij de behoeften van de leerkrachten zodat er draagvlak is. De directeur gaf aan dat dit een goede keuze was. De literatuur zal ingaan op het belang van muziek in het basisonderwijs. Er zal een combinatie van kwalitatief en kwantitatief onderzoek worden gedaan door middel van een enquête die bij de leerkrachten wordt afgenomen, waarin de leerkrachten hun voorkeuren wat betreft de vormgeving van muziekonderwijs kunnen aangeven. Daarnaast zal er onderzoek worden gedaan naar verschillende muziekmethoden die mogelijk ingezet kunnen worden in verbinding met het IPC op De Plantage. Naar aanleiding van dit onderzoek zal er een advies geschreven worden voor de vormgeving van muziekonderwijs op De Plantage.

Literatuuronderzoek:

- Het belang van muziekonderwijs
- Kerndoelen
- IPC en muziekonderwijs
- Muziekmethode

Methode + dataverzameling:

- Visie van de leerkrachten & directeur verzamelen:
- Enquete opstellen & afnemen
- Interview opstellen & afnemen

Analyse:

- Enquete verwerken
- Muziekmethoden vergelijken
- Conclusie / advies schrijven

2. Muziekonderwijs op de basisschool

In dit hoofdstuk worden deelvragen 1, 2, 3 en 4 onderzocht vanuit de literatuur. Per paragraaf wordt er één deelvraag beantwoord.

2.1 Het belang van muziekonderwijs

Deelvraag 1: Wat is het belang van muziekonderwijs op de basisschool?

Overall om ons heen is muziek te horen. Muziek doet iets met je en geeft je een gevoel. We hebben het over betekenis als we het hebben over muziek die iets met mensen doet en als mensen iets met muziek doen. 'Muziek is in vorm gezette klank die betekenis heeft voor mensen' (Wolf, in Van der Lei, 2015, p.21). Naast betekenis kan muziek ook een functie hebben. Bijvoorbeeld bij muziek op een bruiloft of muziek in een winkel. De functie van muziek kan zowel praktisch als psychologisch zijn (Vrolijk, 2017). In onze samenleving komen kinderen ook in aanraking met muziek. Zij komen met verschillende stijlen in aanraking via de computer, video's, televisie, vrienden, familie, culturen etc. 'Het muziekonderwijs streeft ernaar om in het onderwijsaanbod kinderen in aanraking te laten komen met de muziek die we in de samenleving terugzien: popmuziek, jazz, wereldmuziek, klassieke muziek, enzovoort' (Vrolijk, 2017, p.21). Door kinderen hiermee in aanraking te laten komen worden kinderen voorbereid op het deelnemen aan de muziek die ze in de wereld tegenkomen.

Muziek draagt in vele opzichten bij aan de algemene ontwikkeling van het kind. Wanneer een kind actief deelneemt aan goed muziekonderwijs, zou dat volgens sommige onderzoeken naast de muzikale ontwikkeling ook een positieve invloed hebben op andere ontwikkelingsgebieden, zoals: de motorische ontwikkeling, de cognitieve ontwikkeling, de zintuigelijke ontwikkeling, de sociale ontwikkeling en de emotionele ontwikkeling (Vrolijk, 2017).

Uit het zesjarig onderzoek van Günther Bastian (2003) blijkt dat na vijf jaar op school en vier jaar uitgebreid muziekles de kinderen op de muziekactieve basisscholen een significant hoger IQ vertonen dan de kinderen op een basisschool met weinig of geen muziekles. De conclusie die we volgens hem kunnen trekken uit zijn onderzoek is onder andere dat wanneer we de muzikaliteit van kinderen aanspreken, we tegelijkertijd een bijdrage leveren aan hun algemene cognitieve ontwikkeling (Bastian, 2003, p.40). Een andere opvallende conclusie volgens Bastian (2003) betreft de sociaal-pedagogische werking van muziek: 'Het percentage kinderen dat in onze sociale analyse geen anderen afwijst is in vergelijking met de controlegroep zonder muziek significant hoger bij de groep die solo- en ensemblespel op het programma had staan'. Muziekonderwijs is belangrijk voor kinderen doordat luisteren naar en maken van muziek de verbinding en de activiteiten tussen beide hersenhelften bevorderen, zorgen voor een gigantisch zenuwnetwerk en leiden tot veranderingen in het activeringspatroon van de grote hersenen (Bastian, 2003). Bevordering van verbinding tussen beide hersenhelften door muziek wordt door meerdere onderzoekers bevestigd. 'Waarschijnlijk is het de coördinatie van de handen bij het bespelen van een muziekinstrument die voor de ontwikkeling zorgt' (Mieras, 2011, p.8). Mieras (2011) noemt dat het niet eenvoudig is om precies aan te geven wat de integratie van hersengebieden precies oplevert.

Bastian (2003) gebruikt de conclusie 'muziek maakt slim'. Herfs (2005) vindt deze conclusie wel erg kort door de bocht: 'Zo'n uitspraak suggereert dat muziek een bevoorrechte positie heeft in het ontwikkelen van de intelligentie, dat kinderen die aan muziek doen zich tot intelligente mensen ontwikkelen terwijl mensen die zich weinig met muziek inlaten dom zullen blijven'. Op grond van Bastians onderzoek kan hij beter zeggen dat muziek in een bepaalde fase van de jeugd een gematigd positieve invloed heeft op de ontwikkeling van de intelligentie (Herfs, 2005). Mieras (2011) noemt dat zingen en muziek maken instrumenten zijn voor de ontwikkeling van jonge hersenen.

Kraus (2010) geeft aan dat kinderen die voor een paar jaar op jonge leeftijd muziekonderwijs volgen, als volwassenen hiervan de vruchten plukken: 'Musical training as children makes better listeners later in life'. 'Muziek sluit aan bij de ontwikkeling van mensen als intelligente wezens, bij de cultivering van het gevoel, bij de ontwikkeling van de totaliteit van onze mentale en geestelijke vermogens en ook bij de bevestiging en het beleven van sociale verbanden' (Herfs, 2005, p.33).

Er zijn verschillende redenen genoemd die voor mij als onderzoeker en als leerkracht voldoende overtuiging bieden om muziekonderwijs aan te bieden aan kinderen op de basisschool. De drie belangrijkste redenen om muziekonderwijs aan te bieden zijn: de muzikale ontwikkeling van kinderen, muziek hoort bij kunst en is onderdeel van de cultuur en muziek draagt ook bij aan de niet-muzikale ontwikkeling van kinderen. Arthur Jaschke (2013) beschrijft in zijn artikel 'Muziek en brein, de effecten van muziek op kernfuncties van je hersenen' dat onze hersenen uitdaging nodig hebben. Als kinderen alleen taal en rekenen krijgen op school, dan is dat mogelijk niet genoeg om de hersenen te prikkelen en zich te laten ontwikkelen. Wanneer het onderwijs gestructureerd muziek aanbiedt, kunnen kinderen iets uitdagends en stimulerends beleven door middel van een voor iedereen toegankelijk concept, wat de hersenen stimuleert. Kafol (2015) noemt dat muziek en ander kunstonderwijs in het standaardcurriculum zouden moeten komen: 'Music and other arts instruction should be included in standard school curricula because of their intrinsic merits'.

2.2 Kerndoelen

Deelvraag 2: Welke kerndoelen zijn er voor muziekonderwijs?

De kerndoelen voor het vak muziek worden weergegeven in kerndoelen 54, 55 en 56 van kunstzinnige oriëntatie (SLO, 2009). Door middel van kunstzinnige oriëntatie maken kinderen kennis met kunstzinnige en culturele aspecten in hun leefwereld. Het gaat bij dit domein om kennismaking met die aspecten van cultureel erfgoed waarmee mensen in de loop van de tijd, vorm en betekenis hebben gegeven aan hun bestaan. Kunstzinnige oriëntatie is er ook op gericht bij te dragen aan de waardering van leerlingen voor culturele en kunstzinnige uitingen in hun leefomgeving. Waar mogelijk worden daarbij onderwerpen gebruikt die samenhangen met die uit andere leergebieden. 'Het onderwijs wordt daardoor meer samenhangend en mede daardoor betekenisvoller voor leerlingen' (SLO, 2009). Maar voorop staat de authentieke bijdrage van kunstzinnige oriëntatie aan de ontwikkeling van kinderen.

2.3 IPC en muziekonderwijs

Deelvraag 3: Hoe ziet het muziekonderwijs er binnen het IPC uit?

Het IPC-curriculum (International Primary Curriculum) is een curriculum dat werkt met leerdoelen en thema's, die units worden genoemd. Een IPC-unit is een overkoepelend thema waarin alle zaak- en creatieve vakken aan bod komen. Een voorbeeld is de unit 'Chocolade'. Bij het vak kunst ontwerpen leerlingen een verpakking. Bij geschiedenis wordt chocolade in een historisch perspectief gezet en worden er verbanden gelegd met het heden. Bij het vak natuur staat voedsel als brandstof centraal en bij aardrijkskunde worden kinderen uitgenodigd om te onderzoeken waar op aarde cacaobomen groeien. De vakken staan bij het IPC niet op zichzelf, maar zijn met elkaar verbonden. Leerlingen leren verbanden zien tussen de vakken, nemen actief deel aan het onderwijs en leren denken vanuit verschillende invalshoeken (IPC, 2018).

De units hebben een vaste structuur. Leren staat in het IPC-curriculum centraal. Elke unit wordt op een inspirerende manier geopend. Dan volgt de 'kennisooft'. Welke kennis is al aanwezig bij de kinderen? Er wordt onder meer gewerkt met mindmaps (visuele schema's) die helpen kinderen in te

zien wat ze al weten van een onderwerp. Dan volgt een uitleg door de leraar met oog voor ‘the big picture’. Eenmaal klaar zijn de kinderen voldoende uitgerust om op onderzoek uit te gaan en hun bevindingen te verwerken. De leerkracht is de coach en in de buurt om waar nodig te helpen. Uiteindelijk wordt het thema afgesloten waarbij de leeropbrengst gevierd wordt (IPC, 2018).

Binnen het IPC komen negen vakken aan bod: aardrijkskunde, bewegingsonderwijs, geschiedenis, ICT, kunstzinnige vorming, mens en maatschappij, muziek, natuur en techniek. Per unit komt bijna ieder vak aan bod. Per unit verschilt het aantal uur dat aan een vak wordt besteed. Bij de ene unit is er meer aandacht voor muziekonderwijs dan bij de andere unit. Per schooljaar komen er gemiddeld zo’n vijf units aan bod. Een basisschool maakt zelf de keuze welke units er worden behandeld. Hierbij kan gebruik worden gemaakt van de standaardroute, ontwikkeld door het IPC, die een voorbeeld geeft van keuzes in units. Een school kan ook zelf de keuze maken en een eigen routeplanner invullen. Met de routeplanner heb je een overzicht van welke units, vakken en leerdoelen je de kinderen geeft bij een specifieke route. Het is belangrijk dat een school een goede combinatie van units maakt zodat er een evenwichtig aanbod wordt gegeven per vak en per schooljaar. Per unit worden er leerdoelen geformuleerd en op basis van de leerdoelen worden er lessuggesties aangeboden door het IPC.

Per unit is een overzicht van de voorgestelde duur per vakgebied. In tabel 1 is de voorgestelde duur van de unit ‘de actieve planeet’ en de unit ‘chocolade’ te zien.

Tabel 1
Voorgestelde duur unit ‘de actieve planeet’ en ‘chocolade’

Vakken	‘de actieve planeet’ aantal uur	‘chocolade’ aantal uur
Startpunt, kennisoogst en uitleg thema	8	6
Aardrijkskunde	16	8
Techniek	8	16
Natuur	18	12
Muziek	8	-
Geschiedenis	6	8
Kunstzinnige vorming	4	8
Bewegingsonderwijs	4	-
Mens en Maatschappij	6	-
Internationaal	4	4
Afsluiting	6	4

De geschatte tijd van de unit ‘de actieve planeet’ is elf weken. Dat betekent dat de leerlingen in die elf weken ongeveer acht uur muziek hebben. Ten opzichte van de unit ‘chocolade’ (8,25 weken) zijn dat veel muziekuren. De unit ‘chocolade’ bevat geen muziekuren. Het komt dus ook voor dat leerlingen weken achter elkaar geen muziekonderwijs krijgen binnen het IPC.

Paul Backus (IPC) gaf in een telefoongesprek (26 februari, 2019) aan dat veel scholen naast het IPC een muziekdocent of muziekmethode hebben. Ook bewegingsonderwijs wordt door veel scholen apart gegeven naast het IPC. Deze keuze wordt vooral gemaakt omdat bewegingsonderwijs en muziek relatief weinig aandacht krijgen binnen het IPC.

Het IPC biedt voor scholen die net begonnen zijn met het werken met IPC een standaardroute aan. Hierin is al een keuze gemaakt in de units die worden behandeld. De tweejarige standaardroute voor Milepost 2 (groep 5/6) bestaat uit de volgende units:

Tabel 2
Standaardroute Milepost 2

Jaar 1 (35 weken)	Aantal uren muziek
Uitvindingen en machines (7 weken)	0
Chocolade (8 weken)	0
Red de wereld (9 weken)	4
Ontdekkingsreizigers en avonturiers (9 weken)	0
Jaar 2 (32 weken)	Aantal uren muziek
Hoe leren wij (3 weken)	0
Zij maakten het verschil (6 weken)	6
Jong en oud (8 weken)	0
De actieve planeet (11 weken)	8
Luchthavens (6 weken)	0
Totaal aantal uur muziek per 2 jaar	18

Wanneer er gewerkt wordt vanuit de standaardroute blijkt dat kinderen soms weken achter elkaar geen muziekonderwijs krijgen vanuit IPC. In het eerste jaar krijgen zij vier uur per schooljaar muziekonderwijs. Hierdoor wordt er niet structureel muziekonderwijs gegeven en is er geen doorlopende leerlijn binnen muziek. SLO (2009) zegt over doorlopende leerlijnen: 'Het is belangrijk dat de leerling in het primair onderwijs zo min mogelijk overlap, breuken of lacunes in het leerproces ervaart'. Door uit te gaan van leerlijnen kunnen leerkrachten de inhoud van een leergebied verdelen over de verschillende leerjaren, waardoor leerlingen kennis en vaardigheden opbouwen in dat leergebied. Als scholen deze leerlijnen volgen, kunnen zij bewust kiezen voor bepaalde culturele activiteiten (Van den Hout, 2015).

2.4 Muziekmethode

Deelvraag 4: Waarom een muziekmethode en aan welke criteria moet een methode voldoen?

Een muziekmethode is bedoeld als leidraad die wordt ingezet als middel en niet als doel. Een methode kan als één van de middelen worden ingezet om het doel van goed muziekonderwijs te bereiken. 'Het gaat er niet alleen om wat er wordt gebruikt of gedaan, maar vooral ook hoe en op welke manier muziek in de klas wordt behandeld, gegeven en vooral samen wordt beleefd' (LKCA, z.j.). Het LKCA (z.j.) noemt dat het gebruik van een methodiek of een methode als zodanig geen garanties biedt. De uiteindelijke effectiviteit en waarde van een methode zit hem dan ook vooral in de manier waarop de school en de docent deze muziekmethode binnen hun context weten in te zetten. Een muziekmethode kan daarnaast een goede hulp bieden als het gaat om leerlijnen. Onderwijs hoort geen samenraapsel te zijn van toevallig voorbijkomende aardige werkvormen en losse activiteiten, ook muziekonderwijs niet. Er hoort een meerjarig programma te zijn met samenhang tussen de verschillende activiteiten. Een leerlijn beschrijft in hoofdlijnen de ontwikkelings- en leerprocessen die kinderen doorlopen op basis van het gegeven onderwijs (Aarnoutse & Verhoeven, 2003). De keuze voor een goede muziekmethode hangt samen met: de visie van de school waar de methode moet worden toegepast, wat een leerkracht moet kennen en kunnen, en de onderwijskundige uitgangspunten van de methode (Vrolijk, 2017).

Er zijn verschillende varianten in het aanbieden van muziekonderwijs (Vrolijk, 2017):

- Ten eerste is er leerstofgeoriënteerd muziekonderwijs. Hierbij bepaalt de leerstof wat kinderen moeten leren en kunnen. De leraar stuurt voor het grootste gedeelte en leerstof staat centraal.
- Ten tweede is er ontwikkelingsgericht muziekonderwijs (OGO). Hierbij is het uitgangspunt niet de leerstof, maar de manier waarop jonge kinderen leren en zich ontwikkelen. OGO-muziekonderwijs gaat uit van de kerndoelen in combinatie met de manier waarop het aangeboden wordt en de wijze van rekening houden met de persoonlijke zingeving van de kinderen. Het kind is betrokken bij zijn eigen leerproces. OGO-muziekonderwijs vraagt veel van de OGO-leerkracht en enig talent en vakkennis.
- Ten derde is er ervaringsgericht muziekonderwijs (EGO). Hierbij wordt er in principe uitgegaan dat de leerkracht het kind volgt in zijn muzikale leerproces. Initiatieven van kinderen worden beloond, gestimuleerd en verhogen de betrokkenheid bij het leerproces. De leeromgeving wordt ingericht met materiaal dat kinderen uitdaagt en muzikaal gedrag ontlokt.

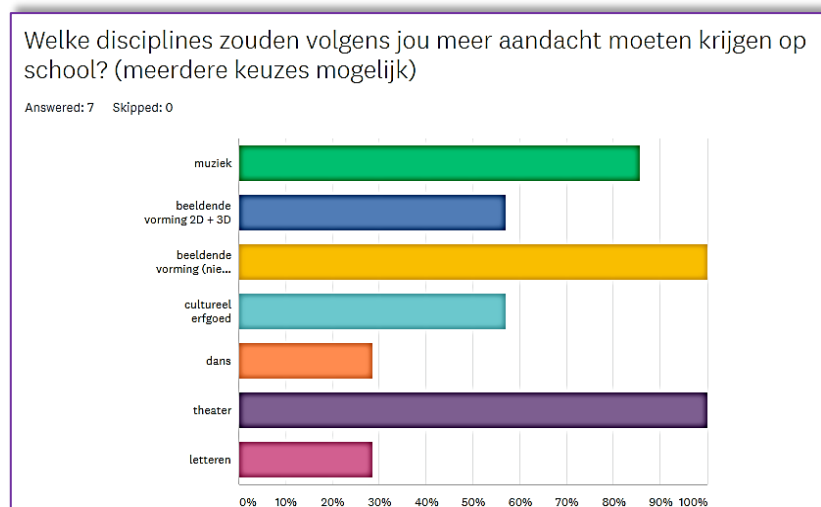
Conclusie

Vanuit de literatuur kan er geconcludeerd worden dat een muziekmethode moet voldoen aan de volgende criteria:

- Aansluiting bij kerndoelen 54, 55 en 56
- Een doorlopende leerlijn
- Structureel muziekonderwijs
- Verschillende muziekgenres behandelen
- Een meerjarig programma met samenhang tussen de verschillende activiteiten

Het zou mooi zijn als er in het muziekonderwijs op De Plantage onderwerpen gebruikt worden die samenhangen met de onderwerpen uit andere leergebieden of nog mooier in combinatie met de onderwerpen van het IPC.

Eerder is er genoemd dat muziek en bewegingsonderwijs relatief weinig aandacht krijgen binnen het IPC ten opzichte van de andere vakken. Voor bewegingsonderwijs heeft De Plantage een vakleerkracht, voor muziek niet. Tijdens de minor 'vakspecialist muziek en cultuurcoördinator' heb ik een nieuw cultuurplan voor De Plantage geschreven. Om de visie van de leerkrachten op cultuuronderwijs in beeld te krijgen heb ik destijds een enquête afgenomen. In figuur 1 is te zien dat zes van de zeven leerkrachten van De Plantage aangeven dat muziek meer aandacht moet krijgen op school. Uit deze gegevens blijkt dat er behoefte is bij de leerkrachten aan meer muziekonderwijs.

Figuur 1. Resultaten enquête cultuuronderwijs.

3. Methode

In hoofdstuk 2 zijn antwoorden gegeven op de deelvragen 1, 2, 3 en 4. In dit hoofdstuk wordt uitgelegd op welke manier er is gezocht naar antwoorden op de deelvragen 5 en 6. In hoofdstuk 4 worden de resultaten van de deelvragen 5 en 6 weergegeven.

Deelvraag 5: Waar hebben de leerkrachten van GBS De Plantage behoefte aan wat betreft muziekonderwijs?

Deelvraag 6: Wat is de visie van de directeur op muziekonderwijs?

3.1 Draagvlak bij de leerkrachten

De leerkrachten van De Plantage in Veenendaal zijn degenen die straks eventueel gaan werken met de muziekmethode die geadviseerd wordt. Het is daarom belangrijk dat er een muziekmethode geadviseerd wordt die aansluit bij de behoeften van de leerkrachten, zodat er draagvlak is. Hierbij is ook de visie van de directeur op muziekonderwijs belangrijk.

Om de behoeften van de leerkrachten te meten is er een enquête samengesteld. Voor dit beschrijvend onderzoek is er gekozen voor een eenmalige survey (bijlage 1). Hiervoor zijn vragen geformuleerd door vergelijking van verschillende muziekmethoden. Voor het vergelijken van muziekmethoden is het Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie Amateurkunst (LKCA) geraadpleegd. Het LKCA heeft een matrix (bijlage 3) ontworpen waarin verschillende muziekmethoden worden vergeleken op inhoudelijke informatie en lesstof. De invulling van de matrix kwam mede tot stand met hulp van muziekdocenten van verschillende pabo's en conservatoria, en de samenstellers van de methoden.

3.2 Enquête

Hier volgt per vraag van de afgenomen enquête (bijlage 1) een verantwoording:

- De eerste vraag van de enquête gaat over de vormgeving van de muziekmethode. Het is belangrijk dat de leerkrachten de methode gemakkelijk in kunnen zetten en dat de methode ook daadwerkelijk gebruikt wordt. De vormgeving moet passen bij de behoeften van de leerkrachten.
- Vraag twee richt zich op de domeinen van muziekonderwijs. In de matrix van het LKCA (bijlage 3) worden methoden onder andere vergeleken op domeinen. Het is daarom van belang dat ik als onderzoeker weet welke domeinen de leerkrachten belangrijk vinden en welke zij minder of niet belangrijk vinden.
- Vraag drie gaat over de tijdsduur van een muziekles. In de matrix van het LKCA wordt van iedere methode een indicatie gegeven van de duur per muziekles. Het is belangrijk dat een methode hierin ook aansluit bij de behoeften van de leerkrachten.
- Vraag vier gaat over de frequentie van het aantal lessen. Om een leerlijn goed te kunnen volgen binnen een methode, moet het aantal lessen van de methode aansluiten bij de behoeften en mogelijkheden van de leerkrachten. In de matrix van het LKCA varieert het aantal lessen per jaar van 15 tot 48 lessen, of verdeeld in 5 thema's.
- Vraag vijf betreft de muziekgenres die aan bod moeten komen in de muziekmethode. De literatuur noemt dat het muziekonderwijs ernaar streeft om in het onderwijsaanbod kinderen in aanraking te laten komen met de muziek die we in de samenleving terugzien (Vrolijk, 2017, p.21). Welke genres vinden de leerkrachten belangrijk?
- Vraag zes betreft verwerkingsmateriaal bij een muziekles. Wanneer de leerkrachten aangeven behoefte te hebben aan verwerkingsmateriaal, vallen er al vijf methodes af omdat die geen verwerkingsmateriaal bieden.

- Vraag zeven en acht gaan over muziekonderwijs in relatie met andere cultuurvakken of met niet-cultuurvakken. De literatuur noemt dat onderwijs geen samenraapsel hoort te zijn van toevallig voorbijkomende aardige werkvormen en losse activiteiten, ook muziekonderwijs niet (Aarnoutse & Verhoeven, 2003). Er hoort een meerjarig programma te zijn met samenhang tussen de verschillende activiteiten.
- Vraag negen peilt of de leerkrachten behoefte hebben aan training of scholing, of dat zij zich competent genoeg voelen. De meeste methodes uit de matrix zijn voor leerkrachten zonder specifieke muzikale kennis bruikbaar.
- Vraag tien biedt ruimte om andere wensen of behoeften die leerkrachten hebben wat betreft de muziekmethode of muziekonderwijs aan te geven.

3.3 Interview

De visie van de directeur van De Plantage is gemeten door een gestructureerd interview af te nemen. De vragen aan de directeur zijn geformuleerd aan de hand van de matrix van het LKCA en vanuit het literatuuronderzoek. De laatste vraag is toegevoegd zodat de directeur overige behoeften of wensen aan kon geven. Op 26 maart 2019 zijn de vragen van het interview naar de directeur per mail verstuurd, zodat hij zich voor kon bereiden op de vragen. Vervolgens is het interview op 1 april 2019 afgenomen in het gebouw van CPOV in Veenendaal. Het interview is samengevat en voor akkoord aan de directeur toegestuurd. De samenvatting is weergegeven in bijlage 2.

3.4 Participanten

De enquête is op 3 april 2019 per mail verstuurd naar alle tien leerkrachten van De Plantage. Hiervan is één leerkracht man, de andere negen leerkrachten zijn vrouw. De leerkrachten zijn verdeeld over de groepen 1 tot en met 8. Alle tien leerkrachten hebben de enquête ingevuld (100% respons). De eerste reactie kwam op woensdag 3 april, de laatste reactie op maandag 15 april. Sommige leerkrachten hebben een vraag overgeslagen; dit is bij de analyse vermeld.

3.5 Validiteit en betrouwbaarheid

De afgenomen vragenlijst en het interview zijn inhoudelijk gevalideerd door aan te sluiten bij de LKCA matrix en de literatuur. De vragen uit de vragenlijst zijn concreet en eenduidig waardoor de kans klein is dat bij herhaling andere antwoorden zouden worden gegeven. De gemiddelde invulduur van de enquête is drie minuten. Enkele enquêtes zijn binnen twee minuten ingevuld. Hierbij wordt er betwijfeld of er echt de tijd is genomen voor de beantwoording of dat het is afgeraffeld.

De vragen van het interview zijn van tevoren gemaïld naar de directeur. Hierdoor heeft de directeur zich voor kunnen bereiden op de vragen en na kunnen denken over zijn visie en de visie van de school. Tijdens het interview werd er opgemerkt dat de directeur goed na had gedacht over zijn visie en de visie van de school en daarbij in het belang sprak van de leerkrachten en leerlingen. Hij had nagedacht over de mogelijkheden en behoeften van De Plantage. Hierdoor ontstond er een 'eerlijk gesprek' en werden er geen sociaal wenselijke antwoorden gegeven.

4. Resultaten

In hoofdstuk 3 staat beschreven hoe de data verzameld zijn. In dit hoofdstuk zal het resultaat van deze dataverzameling en -analyse worden gepresenteerd. Hierbij worden deelvraag 5 en 6 beantwoord.

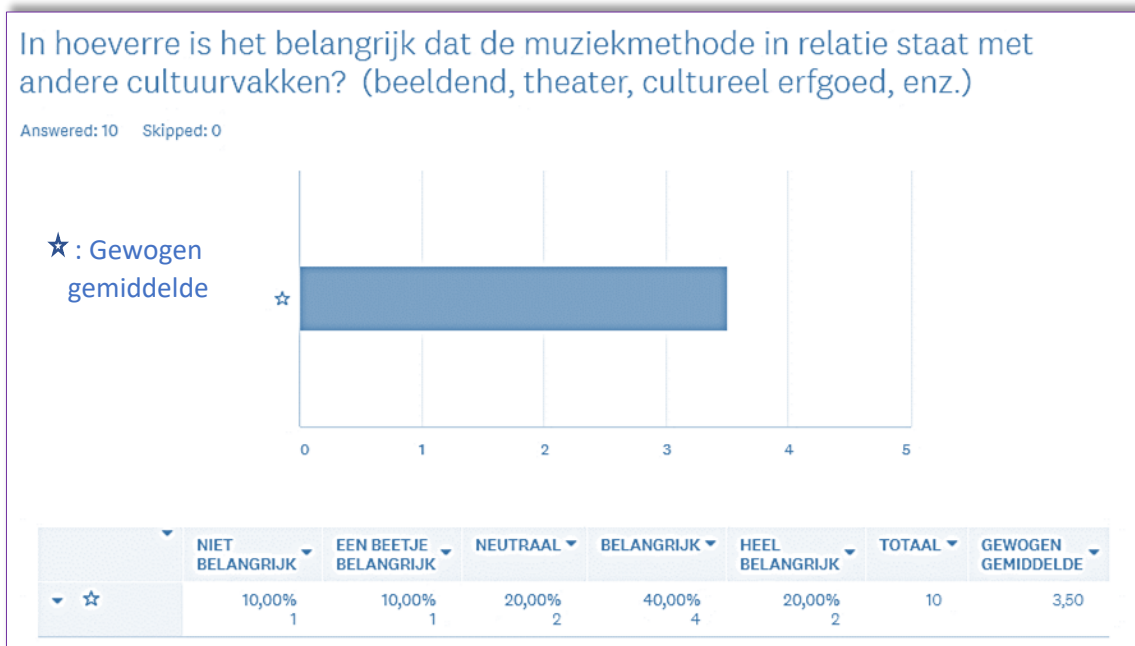
Deelvraag 5: Waar hebben de leerkrachten van GBS De Plantage behoefte aan wat betreft muziekonderwijs?

Deelvraag 6: Wat is de visie van de directeur op muziekonderwijs?

In de analyse worden de onderwerpen uit de matrix van het LKCA aan de hand van de gegevens uit de enquête en het interview geanalyseerd.

4.1 Doelgroep, leerlijn en kerndoelen

De leerkrachten van groep 1 tot en met groep 8 hebben behoefte aan meer muziek en daarbij behoefte aan een muziekmethode (figuur 1). Uit de literatuur blijkt dat een methode aan moet sluiten bij kerndoelen 54, 55 en 56 met daarbij een doorlopende leerlijn. In de vragen zeven en acht van de enquête hebben de leerkrachten aangegeven of zij het belangrijk vinden dat muziekonderwijs aansluit bij andere cultuurvakken of andere niet-cultuurvakken. In figuur 2 is te zien dat als het gaat om de relatie met andere cultuurvakken, de antwoorden van de leerkrachten variëren van 'niet belangrijk' (score 1) naar 'heel belangrijk' (score 5). Het gewogen gemiddelde is 3,50. Het merendeel van de leerkrachten vindt het belangrijk dat de muziekmethode in relatie staat met andere cultuurvakken.

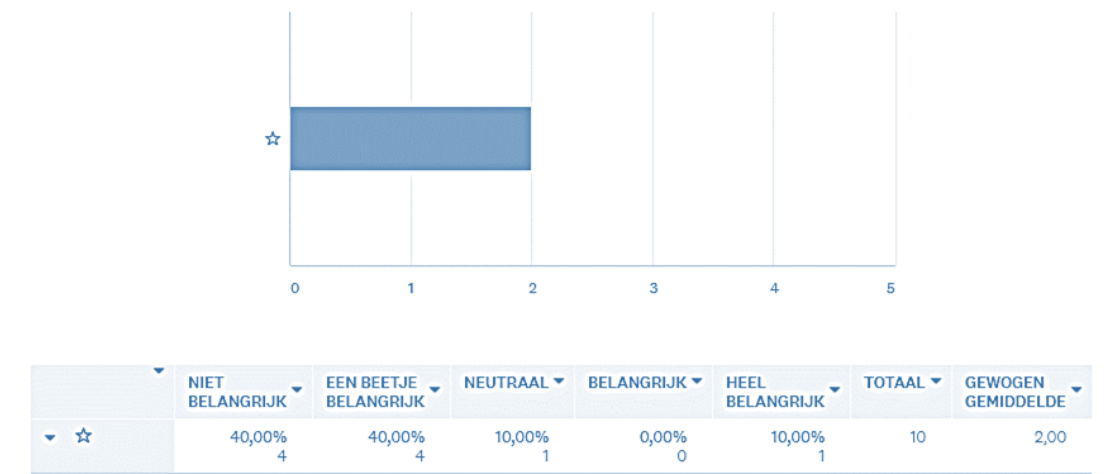

Figuur 2. Vraag 7 enquête.

In figuur 3 (belang relatie met niet-cultuurvakken) is te zien dat het gemiddelde resultaat lager ligt (2,00) dan bij figuur 2 (3,50). De antwoorden variëren van 'niet belangrijk' naar 'heel belangrijk'. Bij vergelijking van deze twee figuren kan er geconcludeerd worden dat de leerkrachten het belangrijker vinden dat de muziekmethode in relatie staat met cultuurvakken dan met niet-cultuurvakken.

In hoeverre is het belangrijk dat de muziekmethode in relatie staat met niet-cultuurvakken? (rekenen, taal, etc.)

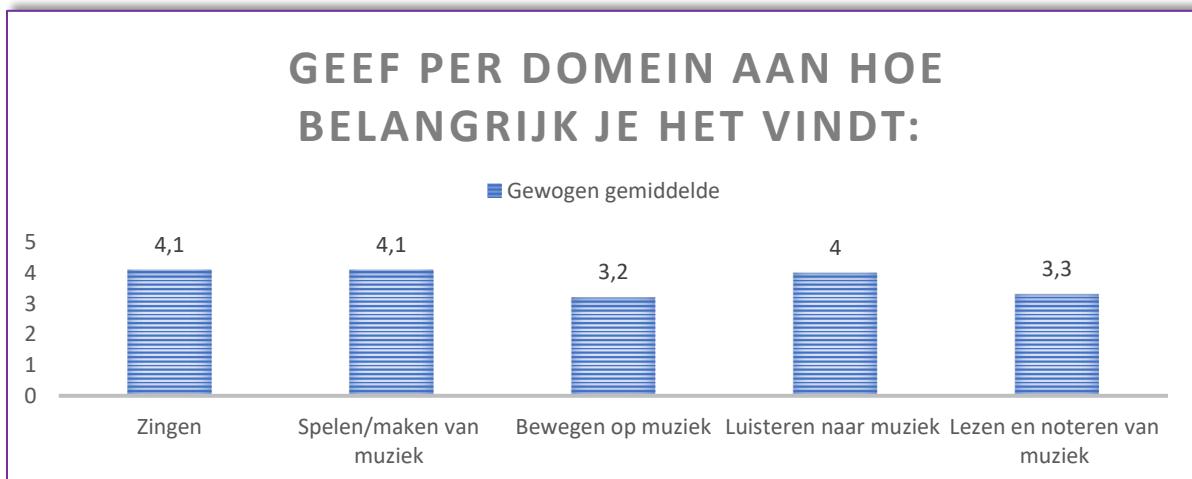
Answered: 10 Skipped: 0

Figuur 3. Vraag 8 enquête.

4.2 Inhoud

Voor het muziekonderwijs zijn er vijf domeinen: zingen, spelen/maken van muziek, bewegen op muziek, luisteren naar muziek en lezen en noteren van muziek. In de enquête hebben de leerkrachten aangegeven in een 5-puntschaal hoe belangrijk zij elk domein vinden: van niet belangrijk naar heel belangrijk. In figuur 4 zijn de gewogen gemiddelden per domein te zien. Zingen en spelen/maken van muziek wordt gemiddeld het belangrijkste gevonden (4,1) door de leerkrachten en daarop volgt het luisteren naar muziek (4,0). Het lezen en noteren van muziek (3,3) en bewegen op muziek (3,2) vinden de leerkrachten gemiddeld het minst belangrijk.

Figuur 4. Vraag 2 enquête.

Daarnaast heeft de directeur in het interview ook aangegeven welk domein hij belangrijk vindt. Hierbij noemde hij dat hij vooral zingen, spelen en maken van muziek, bewegen op muziek en luisteren naar muziek belangrijk vindt. Het lezen en noteren van muziek mag meer een verdiepingsdomein zijn, voor de kinderen die (veel) talent hebben voor muziek. De directeur noemde ook dat hij het creatieve proces en daarbij de ontwikkeling die kinderen doormaken erg belangrijk vindt. Vanuit de gegevens van de leerkrachten en de directeur wordt er geconcludeerd dat er behoefte is aan aandacht voor alle domeinen. Hierbij zijn vooral het zingen, spelen/maken van

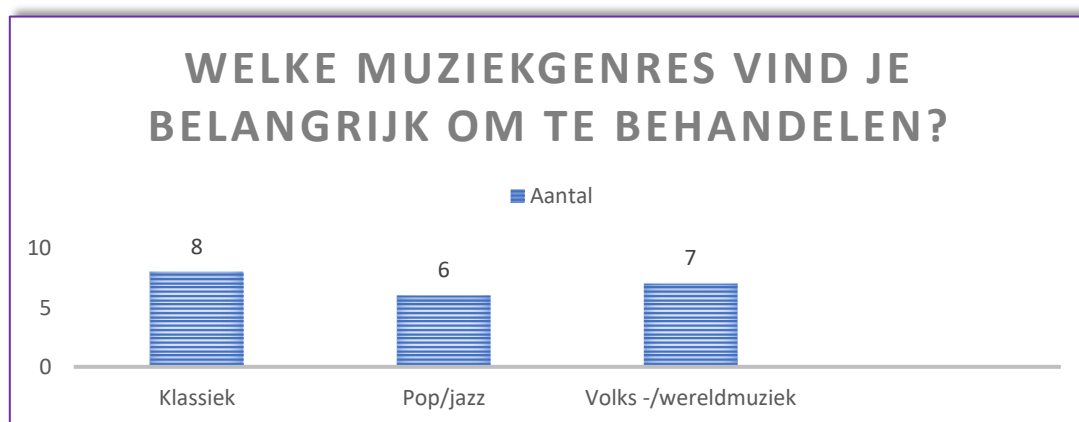
muziek en het luisteren naar muziek belangrijk en (in de ogen van de directeur) de creatieve ontwikkeling.

4.3 Aantal en duur van de lessen

De literatuur noemt dat het belangrijk is dat er structureel muziekonderwijs wordt gegeven. Binnen het IPC is dit niet het geval. De leerkrachten hebben in de enquête een keuze aangegeven tussen 10-20 minuten, 30-40 minuten of 50-60 minuten. Negen leerkrachten hebben deze vraag beantwoord. Drie leerkrachten hebben gekozen voor 10-20 minuten, zes leerkrachten kozen voor 30-40 minuten. Aan de hand van deze gegevens lijkt er behoefte te zijn aan flexibele lesduur van de muzieklessen. Bij vraag vier van de enquête werd er gevraagd hoe vaak er een muziekles moet worden gegeven. Acht van de tien leerkrachten noemt één keer per week een muziekles.

4.4 Muziekgenres

De literatuur noemt dat het muziekonderwijs ernaar streeft om in het onderwijsaanbod kinderen in aanraking te laten komen met de muziek die we in de samenleving terugzien: popmuziek, jazz, wereldmuziek, klassieke muziek, enzovoort' (Vrolijk, 2017, p.21). De leerkrachten konden voor de genres klassiek, pop/jazz en volks-wereldmuziek aangeven of ze het genre belangrijk vinden. Acht leerkrachten hebben deze vraag ingevuld, twee leerkrachten sloegen deze vraag over. Alle leerkrachten die deze vraag hebben beantwoord geven aan klassieke muziek belangrijk te vinden. 87,50% vindt volks-/ wereldmuziek belangrijk en 75% vindt pop/jazz belangrijk (figuur 5). Hieruit kan geconcludeerd worden dat een muziekmethode een variërend aanbod moet hebben wat betreft muziekgenres. De directeur noemde ook het belangrijk te vinden om verder te kijken dan alleen christelijke liederen en om in te gaan op de inhoud van de tekst en de bedoeling van de klassieke en moderne liedschrijver.

Figuur 5. Vraag 5 enquête.

4.5 Competenties leerkrachten

De directeur heeft tijdens het interview aangegeven wat hij belangrijk vindt voor de leerkrachten. Hij noemde dat de methode ondersteuning moet bieden voor de leerkracht. Het moet een methode zijn met een logische opbouw waar je stap voor stap doorheen gaat. De doelen van de lessen moeten goed beschreven zijn. Er moet een basismethode zijn die voor iedere leerkracht toegankelijk is en waarbij verdieping als extra optie is toegevoegd. De leerkrachten die meer affiniteit met muziek hebben kunnen deze extra lessuggesties inzetten, eventueel groepsoverstijgend. Niet alleen differentiatie voor leerlingen, maar dus ook voor leerkrachten. De methode moet niet te veel vragen van de leerkracht.

In de enquête werd gevraagd of leerkrachten zich competent genoeg voelen om een muziekles te geven of dat ze behoefte hebben aan een scholing of training. Een aantal leerkrachten geeft aan zich te kunnen redden wanneer er een goede methode is. Er is geen leerkracht die zich niet competent genoeg voelt om met behulp van een goede methode een muziekles te kunnen geven. Een aantal leerkrachten geeft aan open te staan voor scholing of verdieping van vaardigheden.

In de LKCA matrix wordt de vraag gesteld (vraag 37) per methode of inzet van een vakdocent noodzakelijk is. De directeur gaf aan dat een vakdocent niet wenselijk, maar ook niet haalbaar is. De directeur gaf ook aan dat de methode voor richtlijnen moet zorgen en de leerkracht stap voor stap hierin meeneemt. Er is behoefte aan een methode met didactische tips en/of aanwijzingen voor de leerkrachten. Vraag zes vraagt of de leerkrachten behoefte hebben aan verwerkingsmateriaal. Acht van de tien leerkrachten hebben deze vraag beantwoord. 50% heeft de vraag beantwoord met ja en 50% heeft de vraag beantwoord met nee. Bij de opmerkingen gaf een aantal leerkrachten aan geen behoefte te hebben aan invuloefeningen, maar wel aan praktisch oefenmateriaal zoals opdrachtkaarten.

4.6 Benodigdheden

De directeur gaf aan dat de methode zoveel mogelijk digitaal moet zijn. De leerkrachten konden in de enquête aangeven of zij voorkeur hebben voor een digitale methode, een gedrukte of een combinatie van beide. 70% geeft aan voorkeur te hebben voor een combinatie van digitaal en gedrukt. 30% geeft aan voorkeur te hebben voor een digitale methode. Hieruit kan geconcludeerd worden dat de methode sowieso een digitale omgeving moet hebben en bij voorkeur daarnaast een gedrukte handleiding.

De aanwezige instrumenten op De Plantage zijn momenteel erg beperkt. De directeur geeft aan dat het van de methode afhangt welke instrumenten wenselijk zijn. Er is een budget voor instrumenten, maar dan wel verspreid over een aantal jaar. Wellicht zijn er mogelijkheden wat betreft sponsoring door bedrijven voor instrumenten. Er zijn leerkrachten die aangeven behoefte te hebben aan meer instrumenten.

4.7 Aanschaf en kosten

De directeur gaf aan dat er geen belemmeringen zijn qua kosten. Belangrijk is wel dat een methode zoveel mogelijk digitaal en makkelijk inzetbaar is.

Vanuit de genoemde resultaten wordt er een overzicht per criteria gemaakt met het gewenste antwoord. Hierbij zal de criteria uit de LKCA matrix toegepast worden. Zie hiervoor hoofdstuk 5.

5. Conclusie, discussie en aanbevelingen

In dit hoofdstuk worden de conclusie, discussie en aanbevelingen beschreven aan de hand van de resultaten van het literatuuronderzoek en het praktijkonderzoek. Daarbij wordt er antwoord gegeven op de onderzoeksvraag: *Op welke manier kan muziekonderwijs, passend bij het IPC en bij de behoeften van de leerkrachten en directeur, het beste worden vormgegeven op GBS De Plantage?*

5.1 Conclusie

Om een passende keuze te maken voor een muziekmethode worden muziekmethoden aan de hand van de matrix van het LKCA vergeleken. In tabel 3 zijn alle criteria die zijn onderzocht in de literatuur of praktijk in één tabel gezet. Hierbij zijn er vragen van de LKCA matrix overgenomen en daarbij het door De Plantage gewenste antwoord gezet. Bij enkele vragen is het gewenste antwoord niet duidelijk een ja of nee, daarom staat daar ja/nee als gewenste antwoord.

Tabel 3

Matrix muziekmethode gewenst op De Plantage

	Matrix muziekmethode gewenst op De Plantage	Gewenste antwoord
	++ : in ruime mate aanwezig + : voldoende mate aanwezig +/- : in beperkte mate aanwezig - : niet aanwezig	
A.	Doelgroep, leerlijnen en kerndoelen	
1.	Voor welke groepen is de methode bestemd?	1-8
2.	Sluit de methode aan bij kerndoelen A: 54, en/of B: 55, en/of C: 56? Aangegeven in A, B en/of C.	ABC
3.	Bevat deze methode een meerjarige opbouw waarmee een (doorlopende) LEERLIJN kan worden gecreëerd?	Ja
4.	Is er lesstof in relatie tot andere cultuurvakken (bv. dans, beeldend, theater, etc.)?	Ja
5.	Is er lesstof in relatie met niet-cultuurvakken (bv. taal, rekenen, etc.)?	Ja/Nee
B.	Inhoud	
7.	Is er lesstof t.b.v. het domein ZINGEN ?	++
11.	Is er lesstof t.b.v. het domein SPELEN/MAKEN VAN MUZIEK ?	++
14.	Is er lesstof t.b.v. het domein BEWEGEN OP MUZIEK ?	+
16.	Is er lesstof t.b.v. het domein LUISTEREN NAAR MUZIEK ?	++
21.	Is er lesstof t.b.v. het domein LEZEN EN NOTEREN VAN MUZIEK ?	+ / + -
28.	Wordt er een bijdrage geleverd aan de binnen het zgn. 'Creatieve proces' beschreven competenties?	++/+
29.	Zet de methode aan tot interactie tussen de digitale methode (het digibord) en de leerlingen/leerkracht?	++/+
C.	Aantal en duur van de lessen	
31.	Uit hoeveel lessen per jaar bestaat de methode?	30-40
32.	Wat is daarbij de aangegeven lengte van een les?	10-40 min
D.	Muziekgenres	
33.	Is er lesstof over klassieke muziek?	++
34.	Is er lesstof over POP/JAZZ muziek?	++ / +
35.	Is er lesstof over volks-/wereldmuziek?	++ / +
E.	Competenties leerkrachten	

36.	Kan de methode ook door groepsleerkrachten zonder specifieke muzikale voorkennis worden gebruikt?	Ja
37.	Is inzet van een vakdocent of CO-TEACHING - de combinatie van leerkracht en vakdocent - noodzakelijk?	Nee
38.	Wordt er een handleiding voor de leerkracht / vakdocent aangeboden?	Ja
39.	Worden er didactische tips en/of aanwijzingen voor de leerkracht gegeven?	Ja
40.	Is er verwerkingsmateriaal als werkbladen/werkboekjes voor de leerling?	Ja/nee
41.	Biedt de uitgever mogelijkheden voor training/bijtscholing van de leerkracht?	Ja/nee
F.	Benodigdheden	
43.	Kan de methode met alleen een digibord worden gegeven?	Ja
45.	Zijn er ritmische/melodische schoolinstrumenten nodig?	Ja
G.	Aanschaf en kosten	
46.	Is de methode digitaal (DIG), in print (PRINT) of een combinatie (COMBI) van beiden?	COMBI

In het totaal zijn de methoden vergeleken op 26 punten (tabel 3). Iedere vraag waarbij niet het door De Plantage gewenste antwoord van toepassing is, kost één minpunt. Uiteindelijk wordt er gekozen uit de methoden die de meeste punten hebben.

'Kadans', 'Luisterland' en 'NOOTzaak' vallen meteen af omdat deze niet voor groep 1-8 geschikt zijn. 'Meer met muziek' valt af omdat deze alleen een print versie heeft. 'Muziek Talent Express' en 'ZingZo' vallen af omdat hierbij een vakdocent noodzakelijk is. 'Métropole' op school voldoet aan te weinig behoeften van de leerkrachten. 'Eigenwijs Digitaal' scoort de meeste punten (25), daarna '123Zing' met 23 punten, vervolgens Muziek en Meer met 22 punten en daarna ZangExpress met 20 punten.

De methoden Eigenwijs Digitaal, 123zing, Muziek en Meer en ZangExpress zijn verder onderzocht. Aan de hand van de beschrijvingen per methode door het LKCA en de websites van de methoden zijn er voor- en nadelen in een tabel gezet (tabel 4).

Tabel 4

Voordelen en nadelen methoden

methode	Voordelen	Nadelen
Eigenwijs Digitaal	<ul style="list-style-type: none"> ✓ 500 liedjes ✓ Werkbladen beschikbaar ✓ Veel aandacht aan kunst en cultuur ✓ Stimuleert creatieve ontwikkeling ✓ Kerndoel 54 ✓ Afwisseling in genres ✓ Liedjes per thema ✓ Doorgaande leerlijn groep 1-8 ✓ Weinig voorbereidingstijd ✓ Lesduur groep 1 en 2: 30 minuten ✓ Lesduur groep 3-8: 45 minuten ✓ Digitaal voor school & thuis 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Niet nadrukkelijk vakoverstijgend
123Zing	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Thematisch ✓ Muziektraining voor het team ✓ Kerndoelen: 54,55,56 ✓ Zingen het belangrijkste (alle domeinen komen aan bod) ✓ Werkbladen beschikbaar 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Geen papieren handleiding

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Vakoverstijgend ✓ Doorlopende leerlijn ✓ Per thema video instructie (2 min) voor leerkracht ✓ Digitale omgeving voor leerkracht en leerling ✓ Instructiefilmpjes (zanglessen) ✓ Stimuleert creatieve ontwikkeling ✓ Methode is flexibel in te zetten ✓ Leerlijnpsters 	
Muziek en Meer	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Printbare handleiding beschikbaar ✓ Werkbladen beschikbaar ✓ Kerndoel 54 ✓ Alle muziekdomenien ✓ Vakoverstijgend ✓ Thematisch ✓ Stimuleert creatieve ontwikkeling ✓ Flexibele lesduur ✓ Lessen bestaan uit meerdere korte sublessen (kunnen los van elkaar gegeven worden) 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Vanaf groep 5 een doorlopende leerlijn
ZangExpress	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Vakoverstijgend / thematisch ✓ Digitale omgeving voor leerkracht en leerling ✓ Differentiatie op niveau (voor de leerkracht & leerling) ✓ Kerndoelen + doorlopende leerlijn ✓ Training voor het team ✓ Afwisseling in genres ✓ Flexibele lesduur (5-60 min.) ✓ Weinig voorbereidingstijd 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Geen printbare handleiding

5.2 Beantwoording van de probleemstelling

In het literatuuronderzoek en het praktijkonderzoek zijn de zes deelvragen beantwoord. De keuze voor een goede muziekmethode hangt samen met: de visie van de school waar de methode moet worden toegepast, wat een leerkracht moet kennen en kunnen, en de onderwijskundige uitgangspunten van de methode (Vrolijk, 2017). Aan de hand van de gegevens vanuit de deelvragen zal de probleemstelling beantwoord worden. De probleemstelling luidt:

Op welke manier kan muziekonderwijs, passend bij het IPC en bij de behoeften van de leerkrachten en directeur, het beste worden vormgegeven op GBS De Plantage?

IPC

Ten eerste zal er in worden gegaan op hoe muziekonderwijs het beste kan worden vormgegeven passend bij het IPC. Uit de literatuur bleek dat muziek geen structurele plaats inneemt binnen het IPC. Het is daarom van belang dat er een muziekmethode komt naast het IPC. Vanuit mondelinge reacties van de directeur en de leerkrachten bleek dat er behoefte is aan een muziekmethode die aansluit bij het IPC. Aan de hand van het literatuuronderzoek en het praktijkonderzoek kan er geconcludeerd worden dat er geen methode is die naadloos aansluit bij het IPC. De lessen van het IPC worden vormgegeven aan de hand van thema's (units). Er zijn muziekmethoden waarbij de muzieklessen thematisch en vakoverstijgend worden aangeboden. Hierbij komen enkele thema's

overeen met de thema's binnen het IPC. De vier methoden die worden vergeleken in tabel 4 zijn alle vier thematisch. De methode 'Eigenwijs Digitaal' is niet nadrukkelijk vakoverstijgend. Doordat deze methoden de muzieklessen thematisch aanbieden kunnen ze voor een deel aansluiten bij de thema's van het IPC.

Behoeften leerkrachten en directeur

Naast dat de muziekmethode aan moet sluiten bij het IPC of thematisch moet zijn, is het van belang dat de methode aansluit bij de behoeften van de leerkrachten en directeur. In tabel 4 is te zien dat de methode '123Zing' de meeste voordelen heeft en daarbij het meest aansluit bij de behoeften van de leerkrachten en directeur.

5.3 Discussie

Een kritische kanttekening wordt geplaatst bij de betrouwbaarheid van de gegevens uit de enquêtes. De meeste leerkrachten hebben nu binnen drie minuten ingevuld waar zij behoefte aan hebben en wat zij belangrijk vinden bij muziekonderwijs. Eerder is er genoemd dat er wordt betwijfeld of sommige leerkrachten er de tijd voor hebben genomen of het hebben afgeraffeld. Het zou ook kunnen dat leerkrachten van mening veranderen wanneer zij met elkaar in gesprek gaan. Om te voorkomen dat leerkrachten te snel een keuze maken, zonder dat ze met elkaar in gesprek zijn geweest, zou er een andere methode gebruikt kunnen worden zoals een discussie of het bespreken van stellingen of casussen.

Daarnaast is het interessant om bepaalde resultaten van de enquête te bespreken binnen het team. De antwoorden varieerden soms namelijk van 'niet belangrijk' naar 'heel belangrijk'. In de analyse is uitgegaan van de gemiddelde resultaten, maar de verschillen onderling zijn behoorlijk groot.

5.4 Aanbevelingen

Naar aanleiding van het literatuuronderzoek en het praktijkonderzoek is het aan te bevelen een muziekmethode naast het IPC aan te schaffen. Op basis van de resultaten is het mogelijk dat De Plantage een proeflicentie van '123Zing' aan zal vragen. Deze methode lijkt het best aan te sluiten bij de behoeften van de leerkrachten en directeur. Het is ook mogelijk om meerdere methoden uit te proberen om in de praktijk te kunnen vergelijken. Hierbij zouden de methoden EigenwijsDigitaal, 123Zing, Muziek en Meer en ZangExpress uitgetoetst kunnen worden. Na het uitproberen van één of meerdere methoden zouden de leerkrachten en directeur gezamenlijk tot een besluit kunnen komen en een muziekmethode aanschaffen. De directeur heeft aangegeven dat de resultaten van het onderzoek ervoor pleiten om aan de slag te gaan met een methode die IPC goed aanvult. Tevens noemde hij dat het aanleiding geeft om de creatieve en/of expressieve vakken meer op de agenda te plaatsen en wellicht muziekonderwijs als eerste deelgebied op de kaart te zetten.

Een aanbeveling is om ook rekening te houden met de onderwijsvariant ontwikkelingsgericht muziekonderwijs (OGO). Hierbij is het uitgangspunt niet de leerstof, maar de manier waarop jonge kinderen leren en zich ontwikkelen. OGO-muziekonderwijs gaat uit van de kerndoelen in combinatie met de manier waarop het aangeboden wordt en de wijze van rekening houden met de persoonlijke zinggeving van de kinderen. Deze onderwijsvariant past volgens de directeur het beste bij De Plantage en kan bij het vergelijken van methoden hulp bieden.

Ten slotte is het aan te bevelen om één of meerdere 'kartrekkers' binnen de school aan te wijzen. Hierbij worden één of meerdere leerkrachten aangewezen om de rest van het team op sleeptouw te nemen als het gaat om muziekonderwijs. Hierbij kan samengewerkt worden met de cultuurcoördinator.

Literatuur

Aarnoutse, C., & Verhoeven, L. (2003). *Tussendoelen gevorderde geletterdheid: leerlijnen voor groep 4 tot en met 8*. Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands

Bastian, H, G. (2003). *Muziek maakt slim*. Katwijk: Panta Rhei.

Groeneveld, L. (2013). *De effecten van muziekonderwijs op basisschoolleerlingen*. Opgehaald van <http://edepot.wur.nl/272607>

Herfs, J., Van der Lei, R., Riksen, E., & Rutten, M. (2005). *Muziek leren*. Assen: Koninklijke Van Gorcum.

IPC. (2018). *Het IPC-curriculum*. Opgehaald van <http://ipc-nederland.nl/ipc/het-ipc-curriculum>

Jaschke, A. (2013). Muziek en brein, de effecten van muziek op kernfuncties van je hersenen. *De Piramide*, jaargang67(5), 4-9.

Sicherl-Kafol, B. (2015). Analysis of Music Education Objectives in Learning Domains. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 86, 95-104.

Kraan, B. (2017). *Muziekonderwijs: eindelijk weer op de agenda*. Opgehaald van <https://didactiefonline.nl/artikel/muziekonderwijs-eindelijk-weer-op-de-agenda>

Kraus, N. (2010). *Neuroscientist: Think twice about cutting music in schools*. Opgehaald van <https://medicalxpress.com/news/2010-02-neuroscientist-music-schools.html>

LKCA (z.j.) *Muziekmethoden voor het primair onderwijs*. Opgehaald van <https://www.lkca.nl/~media/downloads/meermuziekindeklas/matrix/toelichting-lkca.pdf>

Mieras, M. (2011). *Wat muziek doet met kinders Hersenen*. Opgehaald van <https://www.jeugcultuurfonds.nl/wp-content/uploads/2015/09/Muziekonderzoek-is-hot-Miras-2010.pdf>

SLO (2009). *Kerndoelen*. Opgehaald van <http://tule.slo.nl/KunstzinnigeOrientatie/F-KDKunstzinnigeOrientatie.html>

Van den Hout, P. (2015). *Raamleerplan muziek*. Opgehaald van <http://www.basispakketamsterdam.nl/wp-content/uploads/2015/12/Raamleerplannen-Muziek.pdf>

Van der Lei, R., Haverkort, F., & Noordam, L. (2015). *Muziek meester*. Amersfoort: ThiemeMeulenhoff.

Van Eijk, M. (2014). *Algemeen Muziekonderwijs aan kinderen en volwassenen*. Opgehaald van <https://www.muziekpalet.nl/Muziekonderwijs/index.html>

Vrolijk, R. (2017). *Nieuw geluid*. Groningen/Houten: Noordhoff.

Bijlage 1

Enquête muziekonderwijs

1. Heb je voorkeur voor een digitale muziekmethode, een gedrukte muziekmethode of een combinatie hiervan?

- Digitale muziekmethode
 Gedrukte muziekmethode
 Combinatie van digitaal en gedrukt

Overige (geef nadere toelichting)

2. Geef per domein aan hoe belangrijk je het vindt:

	Niet belangrijk	Een beetje belangrijk	Neutraal	Belangrijk	Heel belangrijk
Zingen	☐	☐	☐	☐	☐
Spelen / maken van muziek	☐	☐	☐	☐	☐
Bewegen op muziek	☐	☐	☐	☐	☐
Luisteren naar muziek	☐	☐	☐	☐	☐
Lezen en noteren van muziek	☐	☐	☐	☐	☐

3. Hoe lang moet een muziekles volgens jou ongeveer duren?

- 10-20 minuten
 30-40 minuten
 50-60 minuten

Overige (geef nadere toelichting)

4. Hoe vaak moet er muziekles worden gegeven?

5. Welke muziekgenres vindt je belangrijk om te behandelen?

- Klassiek
 Pop/jazz
 Volks- /wereldmuziek

Overige (geef nadere toelichting)

6. Heb je behoefte aan verwerkingsmateriaal (werkboekjes/werkbladen) voor de leerlingen?

Ja

Nee

Overige (geef nadere toelichting)

7. In hoeverre is het belangrijk dat de muziekmethode in relatie staat met andere cultuurvakken? (beeldend, theater, cultureel erfgoed, enz.)

Niet belangrijk

Een beetje belangrijk

Neutraal

Belangrijk

Heel belangrijk

8. In hoeverre is het belangrijk dat de muziekmethode in relatie staat met niet-cultuurvakken? (rekenen, taal, etc.)

Niet belangrijk

Een beetje belangrijk

Neutraal

Belangrijk

Heel belangrijk

9. Voel jij jezelf competent genoeg om een muzikles te geven of heb je behoefte aan een scholing of training?

10. Heb je nog andere wensen/behoefte voor muziekonderwijs of de muziekmethode?

Bijlage 2

Samenvatting interview directeur:

1. Wat moet een muziekmethode bieden voor leerkrachten?

- Er moeten **goede faciliteiten** zijn voor de leerkrachten zoals een goed werkende computer/digibord met goed geluid.
- De methode moet zoveel mogelijk **digitaal** vormgegeven zijn.
- De methode moet **ondersteuning bieden** voor de leerkracht. Het moet een methode zijn met een **logische opbouw** waar je stap voor stap doorheen gaat.
- De **doelen van de lessen** moeten goed beschreven zijn.
- Er moet een **basismethode** zijn die voor iedere leerkracht toegankelijk is en waarbij **verdieping als extra optie** is toegevoegd. De leerkrachten die meer affiniteit met muziek hebben kunnen deze extra lessuggesties inzetten, evt. groepsoverstijgend. Niet alleen **differentiatie** voor leerlingen, maar dus ook **voor leerkrachten**.
- De methode moet **niet te veel vragen** van de leerkracht.

2. Wat vind je belangrijk binnen het muziekonderwijs (voor de leerlingen)?

- Het **creatief proces** is heel belangrijk en de **ontwikkeling** die kinderen hierin maken.
- Aandacht voor de **verschillende domeinen**. Vooral luisteren, spelen en maken van muziek, zingen en bewegen zijn hierbij belangrijk. Het lezen en noteren van muziek mag meer een verdiepingsdomein zijn, voor de kinderen die (veel) talent hebben voor muziek.
- Het **zelf spelen en maken van muziek** is belangrijk maar juist ook **sámen** muziek maken, denk hierbij aan groepsdoorbrekend of schoolbreed muziek maken.
- Het **luisteren naar muziek** is belangrijk. Hierbij is het ook belangrijk om **verder te kijken** dan alleen christelijke liederen en om in te gaan op de inhoud van de tekst en de bedoeling van de klassieke en moderne liedschrijver.
- Het **bewegen op muziek** is belangrijk. Dit wordt nu veel gedaan bij kleuters en in de bovenbouw zie je het veel minder. Bewegen op muziek kan goed worden gekoppeld aan een gymles. Hierbij is het mooi om gebruik te maken van **gastdocenten** die bijvoorbeeld een dansles komen geven.
- Het **componeren of lezen en noteren** van muziek is meer wat voor een **verdiepingsopdracht**. Dit kan goed gecombineerd worden met muziekeiland van het talentenarchipel.

3. We bekijken samen de matrix van LKCA: aanschaf en kosten.

Welke methode valt er af als het gaat om de aanschaf en kosten?

Er zijn **geen belemmeringen** qua kosten. Geen van deze methodes zal qua budget problemen opleveren. Belangrijk is wel dat een methode zoveel mogelijk digitaal en makkelijk inzetbaar is.

4. In hoeverre is training/ scholing wenselijk? Wat is budgettair haalbaar?

Het ligt aan de methode die je hebt of training/scholing nodig is. Het is wenselijk om **één of twee keer per jaar** een moment te plannen met het team om de methode te leren kennen. Hierbij is het ook goed dat er binnen de school **één of twee leerkrachten** zijn die meer affiniteit hebben met muziek en die de rest van het team daarbij op **sleeptouw** kunnen

nemen. Ik zou hierbij, wanneer er voldoende expertise binnen het team is, geen gebruik maken van externe mensen. Het zou **budgettair wel mogelijk** zijn.

5. In hoeverre is een vakleerkracht wenselijk? Wat is budgettair haalbaar?

Een vakleerkracht is **niet perse wenselijk en budgettair ook niet haalbaar** voor onze school. Wel is het wenselijk dat er een leerkracht is die meer affiniteit heeft met muziek die de rest op **sleeptouw** kan nemen.

6. In hoeverre zijn nieuwe instrumenten wenselijk? Wat is budgettair haalbaar?

Momenteel zijn de instrumenten op De Plantage **erg beperkt**. Het hangt af van de methode welke instrumenten wenselijk zijn. Er is een budget voor instrumenten, maar dan wel verspreid over een aantal jaar. Wellicht zijn er **mogelijkheden** wat betreft sponsoring door bedrijven voor instrumenten.

7. Welke variant van muziekonderwijs past het best bij De Plantage?

- **Ten eerste is er leerstofgeoriënteerd muziekonderwijs. Hierbij bepaalt de leerstof wat kinderen moeten leren en kunnen. De leraar stuurt voor het grootste gedeelte en leerstof staat centraal.**
- **Ten tweede is er ontwikkelingsgericht muziekonderwijs (OGO). Hierbij is het uitgangspunt niet de leerstof, maar de manier waarop jonge kinderen leren en zich ontwikkelen. OGO-muziekonderwijs gaat uit van de kerndoelen in combinatie met de manier waarop het aangeboden wordt en de wijze van rekening houden met de persoonlijke zingeving van de kinderen. Het kind is betrokken bij zijn eigen leerproces. OGO-muziekonderwijs vraagt veel van de OGO-leerkracht en enig talent en vakkennis.**
- **Ten derde is er ervaringsgericht muziekonderwijs (EGO). Hierbij wordt er in principe uitgegaan dat de leerkracht het kind volgt in zijn muzikale leerproces. Initiatieven van kinderen worden beloond, gestimuleerd en verhogen de betrokkenheid bij het leerproces. De leeromgeving wordt ingericht met materiaal dat kinderen uitdaagt en muzikaal gedrag ontlokt.**

Het meest **OGO**. Daarnaast is een **aantrekkelijke omgeving** met materialen die kinderen uitdaagt ook erg belangrijk. Wanneer we een methode volgen zullen we ook **voor een gedeelte leerstof georiënteerd** muziekonderwijs geven, maar hierbij volgen wij ook de ontwikkeling van het kind en is het kind betrokken bij zijn eigen leerproces.

8. Heb je nog opmerkingen/wensen/behoefte m.b.t. muziekonderwijs?

Ik vind het vooral belangrijk dat muziekonderwijs wordt gelinkt aan **creativiteit**. Hierbij denk ik ook aan **muziekactiviteiten buiten de school** of muziekactiviteiten die gegeven worden door **externen**. De muziekmethode zorgt voor **richtlijnen** en neemt de leerkracht hierin mee, maar de leerkracht moet ook eigen **vrijheid** hebben en een eigen invulling kunnen geven aan het muziekonderwijs. Mijn voorkeur voor een muziekmethode is dat de lessen **thematisch** worden aangeboden.

Bijlage 3

Matrix Muziekmethoden Primair Onderwijs

(kijk voor meer informatie op <http://www.lkca.nl/primair-onderwijs/muziek/>)

Versie augustus 2018	Toelichting: zie (*) < Aanduiding: betekent dat dit onderdeel is '+' in ruime mate aanwezig '+' voldoende mate aanwezig '+/-' in beperkte mate aanwezig '-' niet aanwezig < Kerndoelen: voor kunstzinnige oriëntatie zijn dit 54, 55 en 56 (zie http://tule.slo.nl) < Leerlijn is een opbouw van tussendoelen en inhouden naar een einddoel, (zie www.slo.nl) < Domeinen muziek zijn: zingen, spelen/maken van muziek, bewegen, luisteren en lezen/noteren < KVB-model: Drie eenheden die de basis vormen van muziekeducatie in alle vijf domeinen muziek. < Leerplankader SLO: http://downloads.slo.nl/Documenten/LeerlijnMuziek.pdf < Creatieve proces: met daarbinnen de competenties: oriënteren, onderzoeken, uitvoeren en evalueren. < Klik in de rechter kolommen op de namen van de methoden voor beschrijvingen op de LKCA website.	123Zing	Eigenwijs Digitaal	Kadans	Luisterland	Meer met muziek!	Metropole op school	Muziek en meer	Muziek Talent Express nu ook Digitaal	NOOTzaak	ZangExpress	ZingZoi
		1-8	1-8	1-2	4-8	1-8	1-8	1-8	1-8	1-8	3-6	1-8
Hier kunt u lezen wanneer de methode is beschreven. Indien van toepassing zal de matrix worden aangevuld. → →												
A Doelgroep, leerlijn en kerndoelen												
1	Voor welke groepen is de methode bestemd?	1-8	1-8	1-2	4-8	1-8	1-8	1-8	1-8	3-6	1-8	1-8
2	Sluit de methode aan bij kerndoelen A: 54, en/of B: 55, en/of C: 56? Aangegeven in A, B en/of C.	ABC	ABC	ABC	BC	AB	ABC	ABC	ABC	A	ABC	ABC
3	Bevat deze methode een meerjarige opbouw waarmee een (doorlopende) LEERLIJN (*) kan worden gecreëerd?	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja
4	Is er lesstof in relatie tot andere cultuurvakken (bv. dans, beeldend, theater, etc)?	ja	ja	ja	nee	ja	ja	ja	ja	nee	ja	ja
5	Is er lesstof in relatie met niet-cultuurvakken (bv. taal, rekenen, etc)?	ja	ja	nee	nee	ja	nee	nee	ja	nee	ja	nee
6	Is er een vorm van een 'leerlingvolgsysteem' of 'toetsing' opgenomen?	nee	nee	nee	nee	nee	ja	nee	nee	nee	nee	nee
B Inhoud												
7	Is er lesstof t.b.v. het domein ZINGEN? (*)	++	++	++	-	++	+	++	++	+	++	++
8	Wordt er aandacht besteed aan het goed leren gebruiken van de (zang)stem d.m.v. stemvorming en -ontwikkeling?	++	++	+	-	++	-	++	++	+	++	++
9	Is bij de liedjes het zoeken op thema mogelijk?	++	++	-	-	-	-	+	-	-	++	+/
10	Zijn er ook liedjes in verschillende talen en vanuit verschillende culturen opgenomen?	+	++	++	-	+/	+	+/	++	-	+	+
11	Is er lesstof t.b.v. het domein SPELEN/MAKEN VAN MUZIEK? (*)	++	++	+	-	++	+	++	++	+	+	++
12	Bevat de methode lesstof voor het actief (leren) bespelen van ritmische (school-)instrumenten?	++	++	+	-	++	+	+	++	-	+/	++
13	Bevat de methode lesstof voor het actief (leren) bespelen van melodische (school-)instrumenten?	++	+	-	-	++	-	+	++	+/	+/	++
14	Is er lesstof t.b.v. het domein BEWEGEN OP MUZIEK? (*)	+	+	++	-	+	-	++	++	-	+	+
15	Zijn er spelliedjes en/of bewegingsliedjes in de methode opgenomen?	+	+	++	-	+	-	+	+	-	+	+/
16	Is er lesstof t.b.v. het domein LUISTEREN NAAR MUZIEK? (*)	++	++	++	++	++	++	++	++	++	+/	+
17	Is er lesstof die bijdraagt aan de ontwikkeling van het gehoor?	+	++	+	++	+	+	++	+	+	+	+
18	Is er lesstof over de diverse periodes en stijlen uit de muziekgeschiedenis?	+	+	-	++	+	+	+	+	-	+/	+
19	Wordt er in de lesstof een relatie gelegd met de drie eenheden van het KVB-model (*): Klank, Vorm, Betekenis?	+	++	+	+	++	+	+	++	-	+	+
20	Is er lesstof over namen en speelwijzen van instrumenten in (tenminste) de Pop- en (Westerse) klassieke muziek?	++	+	-	+	+	+	++	+	+	+	+
21	Is er lesstof t.b.v. het domein LEZEN EN NOTEREN VAN MUZIEK? (*)	+	++	-	-	++	+	+	+	++	+/	+
22	Is er aandacht voor Traditionele (T), Grafische (G), Kleuren (K) notatie? Aangegeven met T, G, K of combinatie.	GK	TG	-	-	G	TG	TG	TGK	T	GK	TG
23	Is er lesstof waarin de verschillende (ritmische) notenwaarden worden behandeld?	-	++	-	-	++	-	+	++	++	+/	+
24	Is er lesstof waarin de verschillende (melodische) notennamen worden behandeld?	-	+	-	-	+	-	+	++	++	+/	+
25	Wordt er aandacht besteed aan het aspect IMPROVISEREN?	+	+	+	-	+	+	+	++	-	+/	+
26	Wordt er aandacht besteed aan het aspect COMPONEREN?	+	++	-	-	+	+	+	++	+/	+/	+
27	Wordt er een bijdrage geleverd aan de doelen uit het Leerplankader Muziek van SLO? (*)	+	++	+	+	+	+	+	++	+/	+	+
28	Wordt er een bijdrage geleverd aan de binnen het zgn. 'Creatieve proces' (*) beschreven competenties?	++	++	+	+/	+	+	++	+	-	+/	+
29	Zet de methode aan tot interactie tussen de digitale methode (het digibord) en de leerlingen/leerkracht?	++	++	-	-	-	+	++	-	-	++	+
30	Is er materiaal als Speelstukken (S) en/of Liedbegeleidingen (L) voor ensembles/orkesten? (zie S, L, S/L of NEE)	SL	SL	-	-	S	-	S	SL	-	SL	SL
C Aantal en duur van de lessen												
31	Uit hoeveel lessen per jaar bestaat de methode?	5 thema's	15	48	35	30	var	29	20	var	18	30
32	Wat is daarbij de aangegeven lengte van een les?	30 min	30-45 min	var	5 min	30-40 min	var	5-30 min	30 min	var	20-40 min	45 min
D Muziekgenres												
33	Is er lesstof over klassieke muziek?	+	++	+/	++	+	+	++	+	-	+	+/
34	Is er lesstof over POP/JAZZ muziek?	++	++	+/	-	-	++	+	+	-	+	+/
35	Is er lesstof over volks-/wereldmuziek?	+	++	+	-	-	+	+/	++	-	+	+/
E Competenties leerkrachten												
36	Kan de methode ook door groepsleerkrachten zonder specifieke muzikale voorkennis worden gebruikt?	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	nee	nee	ja	nee
37	Is inzet van een vakdocent of CO-TEACHING (*) - de combinatie van leerkracht en vakdocent - noodzakelijk?	nee	nee	nee	nee	nee	nee	nee	ja	ja	nee	ja
38	Wordt er een handleiding voor de leerkracht / vakdocent aangeboden?	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja
39	Worden er didactische tips en/of aanwijzingen voor de leerkracht gegeven?	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja
40	Is er verwerkingsmateriaal als werkbladen/werkboekjes voor de leerling?	ja	ja	nee	nee	nee	ja	ja	nee	ja	nee	ja
41	Biedt de uitgever mogelijkheden voor training/bijzorg van de leerkracht?	ja	ja	nee	nee	ja	nee	ja	ja	ja	ja	ja
42	Worden er gratis voorbeeld-/proeflessen of inlogmomenten aangeboden?	ja	ja	nee	ja	n.v.t.	nee	ja	ja	nee	ja	nee
F Benodigheden												
43	Kan de methode met alleen een digibord worden gegeven?	ja	ja	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	nee	ja	nee	n.v.t.	ja	nee
44	Is er een begeleidingsinstrument (b.v. piano/gitaar) nodig/gewenst?	nee	nee	nee	nee	nee	nee	nee	nee	ja	nee	ja
45	Zijn er ritmische/melodische schoolinstrumenten nodig? Zie vraag 12/13 bij het onderdeel INHOUD.	ja	ja	ja	nee	ja	ja	ja	ja	nee	ja	ja
C Aanschaf en kosten												
46	Is de methode digitaal (DIG), in print (PRINT) of een combinatie (COMBI) van beiden?	DIG	DIG	PRINT	PRINT	PRINT	COMBI	DIG	COMBI	PRINT	DIG	COMBI
47	Wat zijn in geval van PRINT de (éénmalige) kosten van de methode?	n.v.t.	n.v.t.	€ 59,95	€ 654,00	€ 1.710,00	€ 2,40	n.v.t.	€ 159,00	€ 900,00	n.v.t.	n.v.t.
48	Is er sprake van een abonnement per leerling / per jaar? Zo ja, wat zijn daarvan de kosten?	€ 1,50	€ 1,50	nee	nee	nee	nee	€ 2,75	nee	n.v.t.	€ 1,50	??
49	Worden er daarnaast ook nog basiskosten berekend? Zo ja, hoeveel?	€ 75,00	€ 75,00	nee	nee	nee	nee	nee	n.v.t.	n.v.t.	€ 75,00	nee
50	Is het ook mogelijk een aantal losse inlogmomenten te kopen?	nee	ja	nee	nee	nee	nee	nee	n.v.t.	n.v.t.	nee	nee